

'Schrift onderwijs'

anno 2003

Schrijfdocenten Astrid Scholten en Ben Hamerling zijn wekelijks in een basisschool te vinden. Daar doen ze onderzoek naar het schrijfonderwijs, want dat gaat volgens hen 'hard hollend' achteruit.

Astrid en Ben vertellen hoe het beter kan én moet.

Is schrijven nog belangrijk? De computers nemen nu toch de schrijftaak over?

'Is rekenen nog belangrijk? We hebben toch zakjapannertjes in overvloed en er staan toch overal computers? Of is leren fietsen belangrijk? We hebben toch auto's? Of een vaardigheid gemist kan worden, weet je pas als een mensenleven voorbij is. Vóór die tijd moet een kind 'alles' kunnen. Met dat alles bedoelen we dus de basisvaardigheden die je in allerlei voorziene en onvoorziene omstandigheden moet beheersen. We noemen het niet voor niets een basisschool!

'Veel schrijfmethodes hebben de lettervormgeving van de kroontjespen gehandhaafd, terwijl er al lang ander schrijfmateriaal beschikbaar is.'

Daarnaast is het misschien zo dat kinderen van nu minder hoeven te schrijven dan hun ouders of grootouders. Maar als je iets weinig gebruikt, moet je het net zo goed beheersen als wanneer je het veel gebruikt. Als je in het water valt moet je goed kunnen zwemmen en niet half.'

Hoe kijken jullie aan tegen het huidige schrijfonderwijs?

'Er zijn al lange tijd vaststaande opvattingen over het schrijven en het schrijfonderwijs. Desondanks gaat de kwaliteit van het handschrift hard hollend achteruit en leiden al deze opvattingen niet tot resultaten. Daarom zijn we een paar jaar geleden begonnen met onderzoek te doen naar de effectiviteit van de heersende opvattingen. Als gezegd wordt dat kleine kleuterhandjes beter met grove en dikke materialen kunnen werken, dan moet zoiets aangetoond worden. Ook als je, zoals wij dat doen, stelt dat kleuters met een halve mm-

vulpotlood fijn-motorische oefeningen kunnen uitvoeren, moet je dat aantonen door middel van onderzoek. Met een paar collega's hebben we enkele jaren geleden de Stichting Schriftontwikkeling opgericht. Daarmee willen we niet alleen de ontwikkeling van het schrijfonderwijs stimuleren, maar ook onderzoek doen naar de mogelijkheden van toetsenbordvaardigheid in het Primair Onderwijs. We zijn vrijwel wekelijks voor instructie en onderzoek op verschillende basisscholen aanwezig. Al onze bevindingen verwerken we in een nieuwe schrijfmethode, Schrift genaamd.'

Is er dan nog wel behoefte aan een nieuwe schrijfmethode? Er zijn er al zoveel!

'Tja, dat hebben we zelf ook wel gedacht. Aan de andere kant hebben veel schrijfmethodes de lettervormgeving van het oude schrijfgereedschap, de kroontjespen, gehandhaafd, terwijl

De nieuwe methodeletter is minder breed,
heeft kortere lussen en wordt minder schuin
geschreven. Kapitalen zijn eenvoudiger te gebruiken.

'Oefenen met een tolletje verbetert je vaardigheid in het 'tollen', maar niet in het schrijven.'

moet je je houden. Maar waaróm zijn die afspraken nu zo? Juist dat willen we aan kinderen verduidelijken. We leggen daarom een accent op het schrijven in de bovenbouw, waar we de kinderen op gevarieerde wijze letterkennis bijbrengen.'

Wat is jullie uitgangspunt bij het maken van deze nieuwe schrijfmethode?

'We leggen het accent op kennis van de lettervorm en het oefenen van de fijn-motorische grafische vaardigheid, vanaf groep 1 tot en met 8. Dit laatste is iets anders dan het 'oefenen van schrijfbewegingen', zoals men ze vaak noemt.

Bewegingen kun je inderdaad oefenen, maar die moeten dan uitsluitend op het 'instrument' zélf gericht zijn. Als je oefent met een tolletje verbetert dat wel je vaardigheid in het 'tollen' maar niet in het schrijven. Je moet de oefening richten op het instrumentele materiaal zélf en dat doen we dan ook al vanaf groep 1-2. Je kunt dus niet leren schrijven zonder pen.'

Hoe bereiden jullie de kleuters voor?

'We hebben in ons wekelijkse onder-

Astrid Scholten in een kleutergroep

er al decennialang ander schrijfmateriaal beschikbaar is. Als gevolg daarvan zijn de lussen nog steeds te lang, waardoor de woorden en regels bij veel kinderen in elkaar gaan haken. Ook is het schrift daardoor nog te schuin, wat voor sommige linkshandigen een onnodige handicap oplevert. Veel kinderen verbeteren in de bovenbouw deze twee punten al uit zichzelf, maar het is natuurlijk de verantwoordelijkheid van de schrijfmethode om goede begeleiding te bieden. Voor de nieuwe methode Schrift hebben we daarom zélf een geheel nieuw lettertype ontworpen. Dat heeft wel even wat tijd gekost, maar de verbeteringen zijn dan ook heel duidelijk zichtbaar. Het schrift heeft nu veel minder vormvariaties. Dit maakt de uitvoering eenvoudiger en geeft een volwassener aanblik.

De oude 'hoofdlettervormen' hebben we vervangen door de bekende kapitalen, zoals die ook in drukwerk gebruikt worden. Dat kapitaalgebruik is een rode lijn door de hele methode. De kleuters maken ze al en kunnen er bij spiegeling geen verkeerde letters mee

bedoelen. Ook haken ze niet in elkaar, zoals de huidige verouderde hoofdlettervormen dat wel doen. We hebben de nieuwe lettervormen en de rol van de kapitaal met deskundigen van de Katholieke Universiteit van Nijmegen besproken en die stemden met de verbeterpunten volledig in.'

De vorm van die letters is toch niet zo belangrijk? Als het maar leesbaar is.

'Kijk, dat is nu juist het probleem: Wat is leesbaar? Iedereen denkt daar anders over en daarom willen we de kinderen in de methode Schrift leren wat 'leesbaar' inhoudt en hoe je dit kunt beïnvloeden. Zowel ten nadele als ten voordele.

Dit houdt in dat we de kinderen kennis en inzicht in letters en hun vele vormen moeten bijbrengen. Kinderen kunnen veel. Dat hebben we ook gemerkt bij ons voortdurende onderzoek in het basisonderwijs. Als ze de reden van iets begrijpen zijn ze meer gemotiveerd om te doen wat er gevraagd wordt. Letters zijn tenslotte afspraken op papier en aan afspraken

Ben Hamerling oefent met een leerling

zoek op de basisschool gemerkt dat kleuters met pen en potlood veel meer kunnen dan vaak wordt aangenomen. We kunnen het jonge kind leren om met drukverschil te kleuren en dit ook technisch goed uit te voeren. Dit maakt kinderen vanaf het begin bewust van hun materiaalgreep en de daarbij behorende druk die op het grafisch materiaal moet worden uitgevoerd. Ook leren ze daarmee de 'grijstoon-waarde' van hun kleurproduct te beoordelen en te relateren aan de druk die ze daarbij op hun grafisch materiaal uitoefenen. Deze manier van kijken leert hen later bij het goed spatiëren van de letters. Verder krijgen ze veel oefening voor de

ruimtelijke oriëntatie in het platte vlak (waarnemings- en uitvoeringsoefeningen) en voor de bevordering van de fijne motoriek (vergroting van de vaardigheid). Je zou dit dus een cognitieve vaardigheidsmethode kunnen noemen.'

Wat voor onderzoek doet jullie stichting nog meer?

Ons onderzoek richt zich voorlopig vooral op een viertal gebieden, de 'bottlenecks' van het schriftonderwijs. Dit zijn A, de eerdergenoemde letter-productie in groep 1 en 2 in combinatie met de ruimtelijke oriëntatie in het platte vlak en B, het juiste moment van het beginnen met leren schrijven, de schrijfbijheid dus. Je moet pas

leren schrijven als je daar aan toe bent en we hebben een test ontworpen om dit vast te stellen.

Verder met C, het onderhoud en de ontwikkeling van het handschrift in de bovenbouw en tenslotte D, de mogelijkheden van toetsenbordvaardigheidsontwikkeling in het primair onderwijs.

Waarom zouden kinderen zich al op de basisschool moeten bezighouden met toetsenbordvaardigheid?

'Kinderen krijgen doorgaans geen RSI. Hun vermogen om zich te herstellen is nog te groot op deze leeftijd. Maar daardoor loert juist het gevaar van het 'verkeerd gewennen' en als ze dan uit de groei zijn krijgen ze vaak enorm last van hun verkeerd aangeleerde gewoontes. Onnodig lang gebogen zitten kun je voorkomen door blind te typen. Je kunt recht naar je scherm blijven kijken. Dit is beter voor houding, concentratie en snelheid. Je bent er overigens niet klaar mee de kinderen met een typprogrammaatje achter het toetsenbord te zetten. De leerkracht zal zelf vaardig en kundig moeten zijn en de kinderen vervolgens intensief moeten begeleiden. Dat is totnogtoe uit ons onderzoek duidelijk gebleken. Op de Marnix Academie in Utrecht is daarom al enkele jaren een module toetsenbordvaardigheid opgezet, die de studenten vanaf het eerste jaar vaardig maakt. Ook op pabo Groenewoud te Nijmegen is dit een keuzemodule.' •

'Je moet pas leren schrijven als je daar aan toe bent'

De nieuwe schrijfmethode *Schrift* verschijnt vanaf dit schooljaar bij ThiemeMeulenhoff. Wilt u meer weten over deze vernieuwende methode? Bestel dan een gratis brochure via de antwoordkaart of bel de Informatielijn: (030) 239 21 11.

Meer over Schrift? → Kijk verder...